

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 81. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius04val-shoot-idm140034110953296/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

INDLEDNING.

I.

BOGEN om Ægteskab er ikke, som man skulde formode af Titlen, Oversættelse af et selvstændigt Skrift af Huberinus, men af et Kapitel i Huberini Katekismusprædikener. Af dette Værk er den ældste kendte Udgave fra 1550; Titlen er: „*Viertzig kurtze Predig/ vber den gantzen Catechismum/ Für die Hauszütter/ jr Gesinde zu lehren*“, og Overskriften over det Kapitel, som Palladius har oversat, lyder: „*Die dritte Predig/ Des fünfften theyls des Catechismi/ vom Heyligen Ehestand*“. Det er denne Udgave, der er benyttet som Grundlag ved Sammenligningen mellem Palladius' Oversættelse og Originalens Text¹.

Palladius gengiver det tyske Sprog i et meget ordrigt Dansk, prydet, som det var hans Skik, med tautologiske Omskrivninger.

Der er faste, næsten stivnede Tautologier som *ordinere* og *beskicke* (Orig. *verordnet*) S. 90 L. 3, *skyer* og *flyer* (Orig. *meydet*) S. 93 L. 18, *trøghed* og *frimodighed* (Orig. *vertrawen*) S. 91 L. 18, *bygge* og *bo* (Orig. *wonen*) S. 95 L. 30 o. s. v.; der er mere levende Tautologier som *(Satans) wgudelige hob* og *selskab* (Orig. *anhang*) S. 89 L. 28, *den hellig Aand* og *husualer mand* S. 99 L. 4, eller endog *den hellig Aand/ trøster* og *husualermand* S. 102 L. 17 (Orig. begge Steder:

¹ Et Exemplar af Udgaven 1550 er velvilligt laant mig fra Statsbiblioteket i Berlin; paa det kgl. Bibliotek i Kbh. findes en Udgave fra 1566; en latinsk Oversættelse af Johann Lonicer fra 1554 (se *Realencyklopädie f. protestantische Theologie u. Kirche.*³ VIII, 416) er det ikke lykkedes mig at faa fat i.

der heylige Geist), (Det) vrider oc rumler i Bugen (Orig. *im bauch umbrumplet*) S. 101 L. 1 o. s. fr.

Ofte kan Oversættelsen faa en hel parafrastisk Karakter, som naar Originalens *in warer demut* gengives: *vdi en sand ydmyghed oc vdi en aand som er ydmyg oc fremmed fra al hoffmod oc høyferdighed* (S. 91 L. 5 ff.), eller naar en Sentens som *das glück ist niemand versagt* gengives ved *en god lycke oc skeffne er ingen forbuden/ at den ene kand ey vere saa ner som den anden* (S. 97 L. 19 f.); jf. desuden Noterne til S. 91 L. 28 f., L. 31 ff., S. 94 L. 2 ff., S. 95 L. 30 ff. og S. 101 L. 31 f.

Undertiden kan Oversættelsen faa en Zirlighed, som ellers er Palladius fremmed. Saaledes oversættes det simple Udtryk *junge leut* ved det pyntelige *vnge mennisker den stund de staa i blomster oc ere deylige oc smucke* (S. 96 L. 23 f.), og en ligefrem Sætning som *wann er* (∴ Gud) *zu uns herab sihet* gengives: *naar hand nogen tid skiuder sine øyen ned aff den høye Himmel til oss* (S. 97 L. 27 f.); sjældent er det, at et Billede i Orig. gaar tabt i Oversættelsen som i Bogens Slutning, hvor Palladius undgaar at oversætte *schipff vnnd geschier*, se Noten til S. 102 L. 22 f.

Som Prøve paa Oversættelsen kan iøvrigt følgende Stykke tjene, der viser, hvor godt det kan lykkes Palladius at bevare Originalens djærve Sprog, ligesom Citatet overhovedet er karakteristisk for Skriftets folkelige Fremstilling.

Forfatteren siger, at man i ethvert Ægteskab bør knytte to Husfolk til sig: Guds frygt og Taalmodighed. Saa længe disse to „gamle herlige Matroner“ (Orig. *zwo alte frawen*) bor hos en, gaar alt godt, men — fortsættes der —

der som disse tho søstre vdi Ecteskab/ som er Guds frøct/ oc taalmodighed nødis til at vige vdaff dit huss/ strax i deris sted komme igen/ tho gamle dieffuels rynckede oc galne søstre/ tho forbandede Beginer oc Begutter/ tho gamle troldquinder och trafaler/ som ere Fridighed oc Hastighed/ eller knurren oc murren (S. 92 L. 19 ff.).

Dette gengiver Originalens:

dann wo diese zwo betschwestern/ auß deinem hauß ziehen müssen/ vnnd vertrieben werden/ da kommen von stund an/ an jhre stat hynein/

zu dir/ böser alter fetten/ vnd begeinen oder begutzen zwo/ die seindt warlich böse wettermacherin/ vnd zauberin/ die heyssen/ Securitas/ vnd murmuratio/ Sicherheit vnd Murren.

Derefter skildres „Frimodighed eller ørkeløshed“ saaledes:

hun haffuer inted andet til idret/ hun tager sig inted andet til/ end sider bag Kackeloffnen oc soffuer/ Oc vnder tiden vender hun stecte Pærer oc Eble/ oc hun er saa frimodig i al sin ting/ at hun skøder om ingen ting i husit/ inted gør hun/ inted arbejder hun/ men hun tencker ekon aleniste/ at der skal komme nogle stegte Kyllinge selfminte flygendis i munden paa hende/ som det pleier at ske de borger/ som boe i det Rige der kaldis Vtopeia. Der faare ruter hun oc præser sig altid/ slemmer oc demmer oc forbrasker i meden der er en pending igen/ den aller skadeligste Gest (S. 92 L. 25 ff.).

Denne Skildring lyder i Originalen:

Die erst thut nichts/ dann hinder dem ofen sitzen/ vnd schnarcken/ keret vnter weilen/ die gebratenen apffel vnd biern/ in der kachel vmb/ vnd ist so sicher/ in allen sachen/ dz sie weder sorgt noch schaffet/ sondern vermeind/ es sollen jr bratene hūner inn das maul fliegen/ schlemmet vnd brasset jmm̄er in hauffen hinein/ weil Got tag gib/ vnd ein pfenning im haufs ist/ o das ist ein böse Bestia.

Om den anden Søster „Vredordenhed oc wtaalmodighed“ fortælles det, at, efter at alt er ødet, fortæret, forslømmet og fordømmet,

da kaster hun sig ocsaa bag offnen vind oben oc recker sig/ oc ligger oc suuer sine nøgle som Biørnnen gør/ inted tager hun sig til/ hun ligger oc knurrer oc murrer oc er vred/ hun suarer til huert ord/ bander/ skiuder onde guffer vd/ kifuis oc trettis/ oc ligger oc fører ont iblant de andre met stor wtaalmodighed (S. 93 L. 3 ff.)

hvilket gengiver Originalens:

so legt sich die Murmuratio auch hinder den ofen/ saugt die klawen/ wie ein Beer/ vnd thut auch nichts anderst/ dann nur brummen/ murren/ greynen/ kiefen vnd schnarren/ inn großer vngedult.

I det hele taget følges Originalen altsaa. Afvigelser forekommer dog — foruden ved de parafrastiske Omskrivninger — paa et Par Punkter. I den danske Oversættelse findes som Marginalnoter en Del Skriftsteder, der henviser til Texten; disse Noter findes ikke i Orig. Dernæst er Afsnit-

inddelingen forskellig i den tyske og den danske Text (se fx. Noten til S. 94 L. 1). Rimeligvis skyldes disse Afvigelser Palladius selv; men en Mulighed er det, at han ved Siden af den tyske Original har benyttet den latinske Oversættelse, og at denne da i det hele har haft nogen Indflydelse paa den danske Text. Mere end en Gisning kan dette, som Sagen foreligger, ikke blive, derimod er det sikkert, at det egentlige Grundlag har været den originale tyske Text: saavel Ordvalg som Sætningskonstruktion i den danske Oversættelse afgiver utvivlsomt Vidnesbyrd herom.

Til Slut skal det nævnes, at Palladius ved Oversættelsen af Skriftsteder følger Huberinus' Original uden at tage Hensyn til Ordlyden i den autoriserede danske Bibel (se Noterne til S. 90 L. 35, S. 91 L. 7 og S. 99 L. 23 f.).

II.

Efter Oversættelsen af Huberinus' „tvende Traktater“ følger (ndf. S. 103) et Stykke med Titlen „ydermer Trøst for Barsel Quinder“. Dette Stykke stemmer næsten ordret med Kapitlerne „Om Kvindeoffer“, „Om Barselkvinder“, „Om navnløse Børn“ og „Om Kirkegang“ i Visitatsbogen. Exempelvis kan jævnføres Begyndelsen af Kapitlet om Barselkvinder i Visitatsbogen med det tilsvarende Stykke i Ægteskabsbogen.

Visitatsbogen, Hdskr. S. 117.

Men min kiere danneqvinde, du est icke en hienske qvinde udj din barselseng, du haffuer icke dieffuelen med at fare, om du est ellers en christen qvinde, christnet oc døbt i naffn faders och søns och hellig aandz, du haffuer icke lius, vand, kappe behoff, at liusse stenche och kyusse diefflen fra dig, naar du skalt i kirchen effter din foster.

Ndf. S. 104 L. 5 ff.

Men min kiere dannequinde/ du est icke en henske quinde vdi din barselseng/ du haffuer icke dieffuelen met at fare/ om du est ellers en Christen quinde/ Christnet oc døbt i naffn Faders/ Søns [oc] hellig Aands/ du haffuer icke liuss/ vand eller kappe behoff/ at liusse/ stencke oc kiuse diefflen fra dig naar du skalt i kircke effter dit foster.

De Misforstaaelser og Overspringelser, der findes i det ovf. citerede Haandskrift, skyldes Afskriveren af Visitats-